

Xénia Činčurová: Diskusný príspevok k podnetom intuitívnej pedagogiky

- To, čo ma fascinuje na WP je, že ide po zmysle vecí; to, že rešpektuje vek dieťaťa je len dôsledkom tejto jej podstaty
- má to ďalšie dôsledky: rúca konvencie, zaužívané spôsoby (viď odstránenie zvonenia, učebníc, 45 minútový systém hodín až po Pärövu školu v Järne – to nie je úlet, ale nekompromisný dôsledok jej podstaty!)
- a tam, kde je zmysel, musí byť **vedomie**; nazdávam sa, že práve nedostatok vedomia je problémom našej civilizácie
- nedostatok **vedomia** je problémom aj celého školstva: vedomie bolo nahradené mechanickými procesmi systematizácie, ináč povedané: poznatky vytlačili zo škôl poznanie; múdrosť nahradil rozum; dôsledkom sú aj problémy so správaním žiakov – keby boli vedomí, nerobili by zo seba chvíľami „opice“
- WP-ke by sa to nestalo, keby bola slobodná a dôsledná vo svojom smerovaní k zmyslu, ale pod tlakom štátnych požiadaviek toto zasiahlo aj ju, prinajmenšom v posledných ročníkoch - preto vidím oprávnenosť podnetov intuitívnej pedagogiky, ktorá trvá na **vedomí a zmysle**
- Štátny školský systém je nastavený tak, že školíme rozum na úkor **vedomého poznania**: napr. rozum hovorí, že *sladkosť* zvýšime mechanicky – pridávaním cukru, ale hlbkové poznanie vie, že opakom – pridávaním soli, a to platí ako **zákon múdrosti** vo fyzickom svete: v dusení ovocia, v duchovnom: vo výchove, v kultúre: v rozprávke *Sol' nad zlato*; podstatou múdrosti je skôr paradox než príčinnosť;
- pravdupovediac, ja ako učiteľ túžim odovzdať svojim študentom skôr múdrosť nadobudnutú za roky než poznatky predpísané štátom, a tak dávam otázku do diskusie:
Ako v škole neobetúvať poznanie a múdrosť poznatkom? a Ako nutné poznatky neustále meniť na vedomosti? (o toto bojuje Pär vo svojej pedagogike!)
- včera som si vypočula v rádiu esej o konzumnej podstate turizmu; napriek tomu, že som počúvala veľmi pozorne, vedomo, odniesla som si z nej len jednu jedinou myšlienku v podobe jediného slova, ktoré ma hlboko zasiahlo: *rozptylenie*, objavilo sa v kontexte: našu civilizáciu charakterizuje rozptyľovanie: pochopila som to slovo najprv ako fyzicky dej a vzápätí sa objavilo v ďalšom kontexte ako *záhal'ka*, čím som si prvý raz uvedomila, že proces rozptyľovania súvisí s úľavou;
a čo tým chcem povedať?
 - o uvedomila som si niečo hlbšie: vnútornú „múdrosť“ tohto slova, čo si predstavujem, že by malo byť súčasťou vyučovania gramatiky na školách (samozrejme, túto myšlienku treba ešte rozvinúť): vedome rozlišovať významové odtienky slov, ktoré používame, ale aj uvedomiť si vnútorné súvislosti ich významov - turizmus je vlastne proces rozptyľovania; tým prepájame fyzické významy s duchovnými
 - o a týmto príkladom chcem zároveň naznačiť, aké neefektívne je vo svojej podstate skutočné poznanie!!!

toto má zásadné dôsledky pre vyučovanie:

1. To, že naplníme vyučovanie kvantom poznatkov, že preberieme „požadovanú“ látku, **sme** vôbec **nedosiahli** tomu adekvátne vedomosti, **skutočné poznanie**.

2. **Skutočné poznanie je kvalitatívne, nie kvantitatívne:** len si porovnajme, čo dosiahneme, keď 20 minút z epochy budeme venovať uvažovaniu nad mnou už spomínanými veršami :

„Môžeš si kúpiť dom, ale nie domov,
môžeš si kúpiť knihy, ale nie múdrosť,
môžeš si kúpiť lieky, ale nie zdravie...“

a čo dosiahneme, keď tých 20 minút budeme venovať gramatickej látke, napr. že číslovky sa delia na základné, radové, skupinové, násobné a druhové. Tým nechcem povedať, že aj systematizácia, ak je zmysluplná nemá v sebe cenné a hĺbkové poznanie, ale ide práve o to, že musí byť ukotvená v zmysle, nie nabíľňovaná a nacvičená na gramatických rozboroch! Musí tu byť jasné, prečo má zmysel takto deliť číslovky, ako toto poznanie študenta vnútorne obohatiť?

3. A keďže **efektivita skutočného poznávania je zúfalo nízka**, je to tá obchádzka, ktorá je v skutočnosti skratkou, o ktorej hovoril Pär, máme v skutočnosti k dispozícii množstvo času na zmysluplnú prácu, ktorú v mene drvenia poznatkov vytlačáme na okraj. (Celý čas hovorím o vyšších ročníkoch pod tlakom štátu, nie o nižších, kde to ešte funguje.) A tak navrhujem:

a. To, čo najviac privádza (okrem životnej skúsenosti) v teoretickom svete škôl k vedomiu, je **písomný prejav**. Zámerne používam slovo **prejav**, lebo dnes sa v písomnom styku nepíše, ale reční, čím písanie stratilo individuálny štýl, kultivovanosť, múdrosť a výsledkom je, že naši žiaci neovládajú sloh, nemajú formu ani v hovorení ani v konaní, teda správaní. O slohu sa učia najmä teoreticky. Dôsledkom toho je ťažkopádnosť vyjadrovania sa aj slovne, povrchnosť rečí, nekultivovanosť komunikácie, absencia vedomia, čo naozaj hovoria, a tým aj činia. Písomný prejav by mal byť vo vzdelávaní každodennosťou, prácou na sebe, budovaním komunikačných a poznávacích zručností, a tým, že po sebe niekoľkonásobne čítam a upravujem svoj text, aj zrkadlom sebazoznania a uvedomovania si významových odtienkov jazyka.

b. **Interpretácia** je ďalším prostriedkom hľadania zmyslu a uvedomovania si poznatkov, ich premeny na vedomosti. Moja skúsenosť mi hovorí, že najviac som sa o živote naučila interpretáciami tých najlepších výdobytkov ľudského ducha na poli písomníctva – kvalitných umeleckých textov. Pričom v popredí stoja dva žánre a všetky špičkové literárne diela (to nevyučuje maľbu, film, technické či architektonické diela a už vôbec nie publicistiku a každodenný život)! Ako slovenčinárka však hovorím o pre školy ľahko využiteľných textoch vzhľadom k ich malému rozsahu a veľkej koncentrácii životnej múdrosti:

O esejách, poézii a o vedome vybraných úryvkoch z dlhších kvalitných textov.

Prečo v našich školách neznejú také skvosty duchovnej a životnej múdrosti ako sú Senecove *Listy Luciliovi*, *Eseje* Michela de Montaigne, *Vzbura davov* Ortegu y Gassetu, interpretácie duše Ericha Fromma! A taktýchto textov je množstvo.

Ale pozor, to nie je odporúčanie len pre vyučovanie materinského jazyka, ale aj pre prírodovedné a ostatné predmety. Samozrejme, ideálom by bolo, keby obsah týchto „textov“ korešpondoval nejakým spôsobom s preberanou látkou. Ale dôležité je, že nevadí, ak sa to aj nepodarí, lebo váha poznania z týchto „textov“ je natoľko veľká, že to vynahradí. „Text“ dávam zámerne do úvodzoviek, lebo nemusí vôbec znamenať prvotný význam tohto slova, naopak, môže znamenať čokoľvek, čo sa „dá prečítať“, čo skrýva v sebe problém a podnet na interpretáciu. Životná situácia, skúsenosť, prírodný úkaz, politická udalosť, športový zápas, jednoducho čokoľvek z nášho života, čo sa nás vnútorne dotklo a podnietilo nás na zamyslenie. Keď študentom vysvetlíme

a zinterpretujeme tento „text“ tak, že im objasníme cezeň niečo zo životnej múdrosti, učíme ich v skutočnosti „čítať“ (to je tá čitateľská gramotnosť v testovaní PISA), teda správne identifikovať skryté významy a pravdy o veciach a na základe toho si vytvárať svoj individuálny názor a v budúcnosti aj občiansky postoj..

4, Vzhľadom k množstvu poznatkov a neefektívnu podstatu skutočného poznávania považujem za nutnosť **efektívnu organizáciu vyučovacieho procesu**, ktorá vnesie oveľa viac vedomia do vyučovania, než spoliehanie sa na to, že keď hovoríme, žiaci nás aj neustále vnímajú a vedia, čo im vlastne hovoríme. Tu pomôže napr. diferencované a kooperatívne vyučovanie. (Existuje už vypracovaná metodika). Navrhujem aj **zrušiť kolektívne postupy a požiadavky na žiakov** vrátane ich rovnakého sedenia v triede (viď môj príklad z americkej školy v minulom príspevku).

5. Navrhujem **individualizovať domácu prácu**, samozrejme, zadávať ju ako výzvu k dobrovoľnej práci na sebe, nie ako povinnú domácu úlohu.
6. **Vniesť** do intelektuálnej činnosti **výdychovú aktivitu**, ktorá nenaruší, ale posilní tvorivosť. To sú tie dôležité okamihy nerozmýšľania, ktoré prinášajú tvorivé riešenia. Možno by tou aktivitou mohol byť rozhovor so študentmi o tom, čím žijú, čo ich trápí, pomôcť im zinterpretovať, teda odhaliť životnú múdrosť za ich problémami.

To, čo zaznelo v súvislosti s intuitívnou pedagogikou a jej zavedením vo Švédsku môže byť v našich pomeroch vnímané ako nedosiahnuteľný ideál, a preto odsunuté bokom ako nepoužiteľný podnet zo zahraničia. Aby sa to nestalo, ponúkam tieto svoje postrehy:

- o a/ neuspokojiť sa s ilúziou, že možno byť len čiastočne pravdivý; nerezignovať na ideál;
- o b/ vždy rozhodujeme len sami za seba a možnosti slobody učiteľa na vyučovacej hodine sú neohraničené;
- o c/ ak to robíme dobre, výsledky sa dostavia tak, že ich príjme aj štátna moc;
- o d/ jediná skutočná prekážka je náš vnútorný strach, nedôvera, nie tlak okolia;
- o buďme slobodní a oslobodzujeme aj našich žiakov!